Qərbi Azərbaycan: tarix saxtakarlıq götürmür

BMT-nin İnsan Haqları Bəyannaməsi, Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt və Qaçqınların Statusu haqqında 1951-ci il Konvensiyası kimi beynəlxalq sənədlər hər bir insanın doğulduğu ərazidə yaşamaq hüququnu, etnik mənsubiyyətinə görə təqib olunmamaq prinsipini təsbit edir. Azərbaycanlıların zaman-zaman Qərbi Azərbaycandan zorla deportasiyası isə bu hüquqların kobud şəkildə pozulmasıdır.

1905-1906-cı illərdə başlayan kütləvi qırğınlar, 1918-1920-ci illərdə Azərbaycan əhalisinə qarşı törədilən qətliamlar, 1948-1953-cü illərdə sovet hökumətinin dəstəyi ilə həyata keçirilən deportasiya və nəhayət, 1988-1991-ci illərdə azərbaycanlıların Ermənistandan tamamilə qovulması göstərir ki, bu proses məqsədyönlü şəkildə və sistemli formada icra olunmuşdur. Tarixi cinayətlərin cəzasız qalması isə Ermənistanın bu siyasəti davam etdirməsinə şərait yaratmışdır.

XX əsrin sonlarında baş verən son deportasiya dalğasından sonra da Ermənistanın azərbaycanlılara qarşı təzyiq və düşmənçilik siyasəti səngiməmiş, əksinə, yeni formalar almışdır. Ermənistanın işğalçılıq siyasəti yalnız deportasiya və qətliamlarla məhdudlaşmamış, eyni zamanda Azərbaycan torpaqlarının 30 ilə yaxın müddətdə işğal altında saxlanması ilə davam etmişdir. 1990-cı illərin əvvəllərində Ermənistanın silahlı təcavüzü nəticəsində Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdan bir milyondan çox azərbaycanlı məcburi köçkün vəziyyətinə düşmüşdür. Bu, Ermənistanın monoetnik dövlət siyasətinin təkcə Qərbi Azərbaycanla məhdudlaşmadığını, daha geniş miqyasda Azərbaycan torpaqlarına yönəldiyini göstərən faktlardan biridir.

Quba qətliamının məzarlığı, Şamaxı qətliamları, Göyçə və Zəngəzurda baş verən faciələr bu dövrdə azərbaycanlılara qarşı həyata keçirilmiş etnik təmizləmə siyasətinin dəhşətli sübutları kimi bəşəriyyətə qarşı törədilmiş soyqırım kimi öz hüquqi statusunu almalıdır. Dəhşətlisi budur ki, bu proses sovet dönəmində də dayanmamış, 1948-1953-cü illərdə Stalin rejiminin qərarı ilə minlərlə azərbaycanlı zorla öz doğma torpaqlarından köçürülmüşdür. Onlar ağır iqlim şəraitinə və çətin məişət şərtlərinə uyğun olmayan ərazilərə sürgün edildi, nəticədə çox sayda insan həyatını itirmişdir.

1988-1991-ci illərdə isə Ermənistan hakimiyyəti tərəfindən son deportasiya dalğası həyata keçirildi və Ermənistanda yaşayan yüz minlərlə azərbaycanlı öz doğma yurdlarından qovuldu, onların evləri talan edildi, tarixi-mədəni irsi məhv edildi. Bu proses zamanı minlərlə insan qətlə yetirildi, yüzlərlə ailə ağır işgəncələrə və zülmə məruz qaldı.

Bütün bu faktlar onu göstərir ki, azərbaycanlıların Qərbi Azərbaycandan deportasiyası təkcə müəyyən dövrlərdə baş vermiş spontan hadisə deyil, sistematik və məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilmiş siyasətin nəticəsidir. Bu gün tarixi ədalətin bərpası və azərbaycanlıların doğma torpaqlarına qayıdışı məsələsi beynəlxalq hüquq müstəvisində ciddi müzakirə olunmalı və dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılmalıdır.

Ermənilər uydurma "erməni soyqırımını" dünyaya car çəkib bəyan etməklə həyasızcasına özlərini məzlum kimi təqdim etməyə çalışır, beynəlxalq ictimaiyyəti aldadaraq siyasi və maddi dividendlər qazanmağa cəhd edirlər. Lakin azərbaycanlılara qarşı törədilən etnik təmizləmə siyasəti, onların doğma torpaqlarından mərhələli şəkildə deportasiya olunması, kütləvi qətliamlar, mədəni irsin məhv edilməsi və tarixi izlərin silinməsi bu gün də çox vaxt görməməzlikdən gəlinir.

Ciddi narahatlıq doğuran digər bir məsələ də mədəni irsimizə qarşı yönələn vandalizm aktlarıdır. Etnik təmizlənmə siyasəti ilə yanaşı, erməni şovinistləri Azərbaycan-türk izlərinin Qərbi Azərbaycan torpaqlarından silinməsi üçün görünməmiş vandalizm aktlarına əl atmışlar. Tarixi abidələr, qədim məscidlər, qəbiristanlıqlar və mədəni irs nümunələri ya tamamilə dağıdılmış, ya da erməniləşdirilmişdir. Məqsəd Qərbi Azərbaycanın əsl sakinlərinin tarixi varlığını inkar etmək və bu əraziləri guya "tarixən ermənilərə məxsus" ərazi kimi qələmə vermək olmuşdur. Bu gün Ağrı dağını "Ararat", Qarabağı "Artsax" adlandırmaqla qədim türk toponimlərini təhrif edən erməni ideoloqları, tarixi saxtalaşdırmaq və ermənilərin bu ərazilərə aid olduğu barədə saxta rəy formalaşdırmaq siyasətini yürüdürlər.

Təəssüf ki, bu proses erməni ideoloqları və Ermənistan rəhbərliyi tərəfindən sistemli şəkildə, dövlət səviyyəsində aparılmış, beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətindən yayındırılmağa çalışılmışdır. Bu məqsədlə erməni tərəfi uzun illər ərzində tarixi saxtakarlıq, siyasi manipulyasiya və dezinformasiya üsullarından istifadə edərək öz fəaliyyətini ört-basdır etməyə cəhd göstərmişdir. Ermənistanın rəsmi dairələri və diaspor təşkilatları dünya ictimaiyyətini çaşdırmaq üçün müxtəlif platformalarda saxta narrativlər uydurmuş, beynəlxalq təşkilatlarda yalançı erməni tarixi ilə bağlı lobbiçilik fəaliyyəti aparmış, eyni zamanda azərbaycanlıların tarixi torpaqlarından zorla qovulması, onların mədəni və dini irsinin məhv edilməsi kimi faktlar məqsədyönlü şəkildə ört-basdır edilmiş, Qərbdə və digər ölkələrdə yayılan erməni təbliğatı bu həqiqətləri kölgədə qoymağa çalışmışdır.

Bu gün erməni məktəblərində tədris olunan tarix dərsliklərinə nəzər salsaq, orada heç bir tarixi və elmi əsası olmayan, Azərbaycana və Türkiyəyə qarşı nifrət və düşmənçilik aşılayan saxta məlumatların sistemli şəkildə yer aldığını görərik. Bu dərsliklərdə ermənilər özlərini "əzabkeş xalq" kimi təqdim edir, Azərbaycan və Türkiyəni isə daim "düşmən" obrazında göstərirlər. Ümumilikdə türk dünyasına qarşı əsassız iddialar irəli sürülür. Uydurma "erməni soyqırımı" məsələsi gənc nəsillərə həqiqət kimi sırınır, Azərbaycan torpaqlarının guya "tarixi erməni yurdu" olduğu iddia edilir. Bundan başqa, 1905-1906-cı illərdə və 1918-ci ildə ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş qırğınlar tamamilə gizlədilir, XX əsrin sonunda Ermənistanın monoetnik dövlətə çevrilməsi üçün həyata keçirilən deportasiya və etnik təmizləmə siyasətindən isə, ümumiyyətlə, bəhs edilmir. Bu cür saxtalaşdırılmış tədris materialları gənc erməni nəsillərinin zehniyyətində radikal millətçiliyi və azərbaycanofobiya ideyalarını gücləndirir, gələcəkdə bölgədə sülh və qarşılıqlı anlaşma imkanlarını daha da çətinləşdirir. Azərbaycan və beynəlxalq təşkilatlar bu cür nifrət ideologiyasının qarşısını almaq üçün tədbirlər görməli, təhsilin siyasət alətinə çevrilməsinə qarşı çıxmalıdırlar.

Tarixi həqiqətlərin saxtalaşdırılması, uydurma "erməni soyqırımı" iddialarının gənc nəsillərə sırınması və Azərbaycan torpaqlarının guya "tarixi erməni yurdu" kimi təqdim edilməsi regionda sülh və sabitliyə ciddi təhdid yaradır. Azərbaycan dövləti bu kimi təxribat xarakterli ideologiyaların ifşası üçün diplomatik, hüquqi və informasiya müstəvisində ardıcıl addımlar atır.

Bununla yanaşı, beynəlxalq təşkilatlar da Cənubi Qafqazda real sülhün təmin edilməsi üçün Ermənistanın tarix və təhsil siyasətində köklü dəyişikliklər etməsini tələb etməli, nifrət ideologiyasının tədris proqramlarından çıxarılmasına nəzarət etməlidirlər. Yalnız bu halda bölgədə uzunmüddətli sabitlik və qonşu xalqlar arasında etimadın bərpası mümkün ola bilər.

Bu gün Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, tarixi ədalətin bərpası və azərbaycanlıların öz dədə-baba yurdlarına qayıdış hüququnun tanınması beynəlxalq hüquq və ədalət prinsipləri çərçivəsində ciddi müzakirə mövzusu olmalıdır. Bu məsələ, sadəcə regional əhəmiyyət daşımayıb, qlobal miqyasda insan hüquqları və beynəlxalq hüququn təməl prinsiplərinin təminatı baxımından əhəmiyyətli presedent təşkil edir. Məsələnin əhəmiyyətini nəzərə alaraq, BMT Təhlükəsizlik Şurasının məcburi köçkünlərin öz evlərinə qayıtmaq hüququnu təsbit edən qətnamələrinin praktiki implementasiyası üçün konkret addımların atılması zəruridir. Beynəlxalq ictimaiyyət və təşkilatlar tərəfindən məsələyə ikili standartlar kontekstindən yanaşılması qəbuledilməzdir və qlobal ədalət prinsiplərinə ziddir.

Tarixi-hüquqi araşdırmalar və arxiv materialları əsasında aparılan fundamental tədqiqatlar Azərbaycan torpaqlarının aborigen əhalisinin məhz azərbaycanlılar olduğunu sübut edir. Azərbaycan həqiqətlərinin obyektiv şəkildə dünyaya çatdırılması və tarixi ədalətin bərpası prosesi həm hüquqi, həm də əxlaqi imperativ kimi diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır. Bu, yalnız Azərbaycan üçün deyil, bütövlükdə beynəlxalq hüquqi sistemin dayanıqlılığının və etibarlılığının təmin edilməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Nüşabə SEYİD,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru

Azərbaycan.-2025.- 26 aprel (№83).- S.9.